

STORE NORSKE LEKSIKON now!

Stilistikk, læren om stil i tekster, disiplin innen litteraturvitenskapen. Da begrepet «stil» blir definert forskjellig, vil stilistikk i praksis behandle svært ulike sider ved teksten, fra valg av innholdsmomenter og komposisjonen til detaljer i ordbøyning og språklyder. Felles er bare det trekk at stilistikk behandler målrettet, funksjonell bruk av uttrykksmidlene, det som gir teksten et preg.

Man skjelner gjerne mellom normativ og deskriptiv stilistikk. Den normative vurderer og gir råd om god og dårlig bruk av uttrykksmidlene, og blir dermed en del av morsmålsopplæringen i skolen. Den deskriptive nøyer seg med å analysere, beskrive og tolke bruken. Denne tolkningen kan gå ut på å finne ut noe om forfatterens spesielle legning (individualstilen), skrivemåten i en viss epoke (tidsstilen), bruken av uttrykksmidlene i en enkelt tekst (verkstilen), eller uttrykksmuligheter og konvensjoner i bestemte sjangere (sjangerstilen).

Historisk er stilistikken utviklet av retorikken (Aristoteles, Cicero, Quintilian, Horats). På 1600- og 1700-tallet ble skjønnlitteraturen trukket sterkere inn som gjenstand for normgivning (Boileau, Pope, Adelung). I Norge ble den første stilistikk utgitt av rektor Jacob Rosted i 1810. Først omkring 1900 ble stilistikken en gjennomtenkt teori hos tilhengere av den såkalte idealistiske skole (B. Croce). Som motpol til den regnes vanligvis to strukturalistiske retninger med utgangspunkt i språkvitenskapen (Genève-skolen med C. Bally, og Prag-skolen med bl.a. Roman Jakobson).

<http://folk.uio.no/jonv/norsksider/noves15.htm>

Stil er i språklig sammenheng en måte å skrive på. Begrepet kan knyttes til visse historiske perioder, f.eks. barokkens stil, realismens stil osv. Det kan også brukes om den enkelte forfatters særlige skrivemåte innafor en historisk periode.

Stilen i en tekst framkommer gjerne i spenningsfeltet mellom det som kan sies å være *normalstil* for en sjanger og en periode, og bevisste eller ubevisste stilbrudd. I tidligere tider var det en sterk normering av stilen, både i skjønnlitteraturen og i sakprosaen. Siden antikken har **retorikken** beskjeftiget seg med å klassifisere ulike stilfigurer, analysere virkningen av dem og gi anvisninger for bruken. Lærebøker i *stilistikk* satte opp regler for riktig språkbruk i ulike sammenhenger, ofte knytta til tanker om hva som var godt og vakkert.

Siden **romantikken** har dikterne lagt lite vekt på slike eksplisitte stilistiske normer. Tvert imot har originalitet og bevisste brudd vært et ideal i diktninga. Også innafor sakprosaen har slik normativ stilistikk blitt mindre aktuell i vår tid. Like fullt eksisterer det uskrevne lover for hva som er passende i ulike sammenhenger og ulike sjangre. Det som er normalstil i én tekst kan te seg som *lågstil* i en annen og *høgstil* i en tredje. Men forskjellene mellom høgstil (f.eks. i en preken eller i offentlig språkbruk - «**kansellistil**») og lågstil (f.eks. i et kåseri) ser ut til å minke.

I norsk prosa har det vært en utvikling mot en stadig mer talemålsnær stil i alle typer tekster. På setningsplanet gir det seg utslag i en dreining fra en **hypotaktisk** stil med utgangspunkt i tysk og dansk skriftradisjon, mot en mer **parataktisk** stil.

PROF. MARIE KRČMOVÁ

<http://www.phil.muni.cz/stylistika/prostredky.htm>

Stylistika jako věda není oborem preskriptivním, ale je založena na analýze stavu užívání jazyka v nejrůznějších textech jistého období a následném zobecnění zjištěných faktů. V dnešní jazykové situaci je nepochybné, že zúžení jazykového základu pro stylizaci jen na spisovný jazyk a odmítání nebo specifické hodnocení všeho, co jej přesahuje, není reálné. Je tomu tak jak pro uvolnění hranic spisovnosti ve všech jazykových rovinách, tak pro stále širší okruh textů, kterými se obor

zabývá. Omezení na spisovný jazyk by mohlo vyhovovat pouze pro veřejné texty věcné, a to ještě jen pro ty primárně psané a současně takové, kde je norma stylizace stabilní (texty administrativní nebo odborné), nevyhovuje však pro ostatní oblasti lidské jazykové komunikace, především pro texty mluvené a texty soukromé povahy, kde není spisovnost předpokládána a kde je čistě spisovný projev sice možný, ale krajně nepravděpodobný. Jedině přijmeme-li ve stylistice jako jazykový materiál pro stylizaci celý národní jazyk, a to nejen hotové prostředky, ale i potence jazyka, můžeme styl textů studovat a popisovat. Spisovnost v opozici k nespisovnosti je pak jen jedním typem polárně chápaných příznaků, s nimiž obor pracuje.

NORSK STYLISTIKK/VÅR 2005

Studenters oppgaver / innlegg

Språklige virkemidler:

1. Appell til følelser, ekspressivitet
2. Sammenlikning. Metafor.
3. Symbol. Allegori.
4. Personifisering. Besjeling.
5. Overdrivelse, underdrivelse.
6. Allusjon. Klisje.
7. Eufemisme. Satire.
8. Ironi. Parodi.
9. Gjentakelse. Retorisk spørsmål
10. Framflytting. Kontrast.

.Sakprosajangrer:

1. Artikkel (Nyhetsformidling)
2. Anmeldelse

3. Reportasje
4. Intervju
5. Petit. Kåseri
6. Leserinnlegg
7. Debattinnlegg
8. Leder
9. Kronikk
10. Referat
11. Rapport

NORŠTINA JARO 05

Stylistika – přednášky - sylabus

1. Lingvistikk og stylistikk i norsk forskning i dag. Stylistikkens oppdeling, kort oversikt. Retorikk. Skriftlige og muntlige oppgaver i kurset.
2. Språksosiologi.
3. Kommunikasjon og språkfunksjoner.
4. Argumentasjonsanalyse.
5. Språkhandling.
6. Eksplisitt og implisitt informasjon.
7. Sammenheng i tekst.
8. Tekst i kontekst.
9. Tekstens mikro- og makronivå.
10. Vanskegrad og leseforståelse.
11. Om tekstlingvistikk.

Litteratur:

Wenche Vagle, Margaret Sandvik, Jan Svennevig: *TEKST OG KONTEKST*. En innføring i tekstlingvistikk og pragmatikk. LNU/Cappelen 1994.

Thrond Andresen, Kari Haave, Else Ryen, Geir Vestheim: *Språkboka*. Det Norske Samlaget 1991.